

**Nagovor mag. Mateje Toman - predsednice Sveta za invalide RS in
predsednice Nacionalnega sveta invalidskih organizacij Slovenije,
ob mednarodnem dnevu invalidov 2023**

Obeležitev mednarodnega dneva invalidov je vsakoletna priložnost, da javnost in odločevalce spomnimo na položaj invalidov v naši družbi. Pravice invalidov in ukrepi, s katerimi se zagotavlja njihova enakopravnost, so zapisani v številnih zakonih, tudi v ustavi in nenazadnje v mednarodni Konvenciji o pravicah invalidov, ki jo je Slovenija ratiificirala pred 15 leti.

A čeprav gre za obvezujoče predpise, je besedilo na papirju eno, življenje pa drugo, in tako smo invalidi še vedno izpostavljeni različnim oviram, ki nam otežujejo sodelovanje na številnih področjih življenja, diskriminaciji in socialni izključenosti.

Pri uresničevanju pravic invalidov imajo pomembno vlogo invalidske organizacije, ki niso le prostor izmenjave izkušenj, ampak z izvajanjem številnih programov in dejavnosti pomembno prispevajo k ustvarjanju enakih možnosti, podpirajo aktivno in neodvisno življenje invalidov ter na ta način z različnimi storitvami dopolnjujejo vlogo države.

Zlasti reprezentativne invalidske organizacije imajo tudi vlogo zagovornika pravic invalidov. Velika večina reprezentativnih invalidskih organizacij in invalidskih organizacij, ki delujejo na območju ceotne države, se prostovoljno povezuje v NSIOS. Ta zagovarja njihove usklajene pobude in cilje, opozarja na družbeno-ekonomski položaj invalidov in pomen zagotavljanja enakih možnosti, osvešča širšo javnost o pravicah in življenju invalidov, se zavzema za oblikovanje ustreznih sistemskih rešitev, oblikuje predloge ukrepov za zagotavljanje dostopnosti z vidika različnih invalidnosti, sodeluje z organizacijami na širši evropski ravni in izvaja druge dogovorjene naloge.

Skladno z načelom **»Nič o invalidih brez invalidov«** ter ob strokovnem znanju in izkušnjah, ki so se v večdesetletnem delovanju akumulirali v invalidskih organizacijah, utemeljeno pričakujemo, da so njihovi predstavniki tvorno vključeni v procese oblikovanja sistemskih rešitev in drugih ukrepov, na vseh področjih, ki so relevantna za invalide. Na to še posebej opozarjamo v obdobju napovedanih reform zdravstvenega sistema ter pokojninskega in invalidskega zavarovanja.

Na tem mestu želim opozoriti še na položaj Sveta za invalide RS, ki je po določbi ZIMI obvezni posvetovalni forum o vprašanih invalidske politike, med njegovimi nalogami pa je tudi spremljanje izvajanja Zakona o ratifikaciji Konvencije o pravicah invalidov in Izbirnega protokola h Konvenciji o pravicah invalidov. Kljub njegovi jasno določeni vlogi državni organi ne spoštujejo Sveta kot obveznega posvetovalnega organa pri sprejemanju zakonov in drugih predpisov, ki neposredno ali posredno posegajo na področje pravic invalidov. Prepogosto pozivi Sveta za posredovanje informacij ali gradiv o nameravanih zakonodajnih rešitvah ostanejo brez vsakršnega odziva.

Prav tako ni napredka pri ureditvi položaja Sveta, ki bi mu zagotovil osnovne pogoje za učinkovito delovanje in močnejšo vlogo pri uresničevanju in spremljanju izvajanja Konvencije o pravicah invalidov. Že dva zakonska predloga o Svetu za invalide sta obtičala na zakonodajni poti. Na to temo je bil pred letom dni v Državnem svetu organiziran posvet, kjer je bilo sklenjeno, da bo imenovana delovna skupina, ki bi pripravila ustrezno rešitev. Delovna skupina doslej še ni bila imenovana. Namesto tega pa je bil objavljen predlog, pri katerem pa niso imeli priložnost sodelovati niti predstavniki Sveta za invalide niti predstavniki reprezentativnih invalidskih organizacij. Tak pristop oblikovanja ureditve brez ključnih deležnikov je v nasprotju Konvencijo, ki določa obvezno posvetovanje z invalidi pri vseh zanje pomembnih temah.

Žal pri odločevalcih doslej očitno še ni bila prepoznana prednost, ki jo prinaša sestava Sveta. V njem so namreč povezani tako predstavniki različnih reprezentativnih invalidskih organizacij kot tudi strokovnih institucij s področja invalidskega varstva ter ministrstev, kar omogoča kakovostno in večplastno obravnavo gradiv ter celovito oblikovanje stališč, ki izhajajo iz sinergije strokovnega znanja, izkušenj in drugih specifičnih kompetenc.

Smo na pragu leta 2024, v katerem bodo izvedene volitve poslancev za Evropski parlament. V zvezi s prihajajočimi evropskimi volitvami so delegati 5. Evropskega parlamenta invalidov maja letos sprejeli Manifest **»Gradimo vključujočo prihodnost za invalide v EU«**. Manifest poziva politične voditelje Evropske unije, naj zagotovijo, da bodo imeli vsi invalidi pravico sodelovati na evropskih volitvah.

Možnost sodelovanja v političnih procesih je bistvena sestavina aktivnega državljanstva in temelj vsake demokratične družbe. Enakopravna možnost sodelovanja na volitvah – imeti glas pri izbiri izvoljenih predstavnikov, katerih odločitve vplivajo na naša življenja, na prihodnost naše nacionalne ali širše evropske skupnosti – je bistvo tega, kar pomeni biti državljan. V Sloveniji je 3.000 polnoletnim državljanom odvzeta volilna pravica zaradi invalidnosti. Skrajni čas je, da tudi naša država sledi temu pozivu in skladno s Konvencijo o pravicah invalidov omogoči glas na evropskih volitvah tudi njim.

Vsi smo del družbe in države, v kateri živimo, ter v okviru možnosti, ki jih imamo, skupaj z drugimi prebivalci prispevamo k njenemu družbeno ekonomskemu položaju in razvoju. Z odstranjevanjem ovir na področju izobraževanja, zaposlovanja, mobilnosti, neodvisnega življenja ter aktivnega sodelovanja na vseh področjih zasebnega, družbenega in političnega življenja, bi lahko bil prispevek invalidov v družbi ter k njenemu trajnostnemu razvoju, še večji.

Zaključek tega nagovora je namenjen zahvali vsem posameznikom in institucijam, ki s svojim delovanjem spodbujate in omogočate enakopravno, aktivno in neodvisno življenje invalidov ter se zavzimate za oblikovanje vključujoče in pravične družbe za vse. Hvala!